

recenzje

**Ekonomika banku spółdzielczego,
praca zbiorowa pod red.
Jana Szambelańczyka, Warszawa 1999**

Książka pod red. J. Szambelańczyka¹ *Ekonomika banku spółdzielczego*, wydana przez Bibliotekę Menedżera i Bankowca w Warszawie w 1999 r., jest pozycją godną polecenia pracownikom związanych z bankowością spółdzielczą, ale nie tylko. W dobie przemian tej dziedziny winni się z nią zapoznać wszyscy Czytelnicy — ekonomiści, przynajmniej wybiórczo². Konstrukcja książki umożliwia bowiem zarówno studiowanie systematyczne kolejnych rozdziałów, jak i zapoznanie się tylko z wybranymi częściami.

Na początku należy skreślić kilka słów tytułem wstępu: autor nie mógł ich zawrzeć w książce z uwagi na powolne tempo ustalania zmian legislacyjnych i sporów wokół wytycznych dotyczących bankowości spółdzielczej.

Ustawa o bankowości spółdzielczej³ obowiązująca do dziś wykazała, że niemożliwa jest jednoczesna restrukturyzacja Banku Gospodarki Żywnościowej i spółdzielczego sektora bankowego oraz budowa nowoczesnego, jednolitego systemu bankowości spółdzielczej, a co za tym idzie ustawa nie umożliwi rozwoju tego sektora.

Istnieje więc potrzeba określenia nowej strategii bankowości spółdzielczej, która uwzględniłaby zarówno zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne, jak i możliwości własne. Dla rozwoju polskiej spółdzielczości bankowej wskazane jest, by sprostała wzrastającej konkurencji i utrzymała swoją dotychczasową pozycję rynko-

wą⁴. Może to osiągnąć poprzez efektywne wykorzystanie posiadanego potencjału, unowocześnienie i rozszerzenie zakresu świadczonych usług oraz obniżenie kosztów prowadzonej działalności, jak też poprzez konsolidację grupową. O tym wszystkim przeczytają Państwo w książce pod redakcją naukową prof. Szambelańczyka.

Powszechna świadomość niedoskonałości ustawy z czerwca 1994 r. oraz ciągła ewolucja gospodarcza, zrodziły koncepcje opracowania i uchwalenia nowego aktu normatywnego, w kompleksowy sposób regulującego funkcjonowanie sektora bankowości spółdzielczej.

Są dwie propozycje nowej ustawy, tzn. projekt rządowy, który został przyjęty przez Rząd i skierowany do Sejmu w październiku tego roku, i projekt poselski, opiniowany przez banki regionalne.

Przeglądając książkę, można zapoznać się z autorską koncepcją nowelizacji „starej” ustawy wysuniętą przez prof. Szambelańczyka, którego opinia jest nader istotna, ponieważ jest uznanym ekspertem z dziedziny bankowości spółdzielczej.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że w związku z przewidzianymi zmianami w sektorze bankowości spółdzielczej rysuje się realna możliwość konsolidacji banków regionalnych i zrzeszających⁵. Istnieją już bowiem projekty powołania grup pod nazwą roboczą G-6 i G-2. Posunięcie takie zmieniłoby istotnie układ sił na rynku bankowym. Może więc warto zapoznać się z prezentowaną pozycją.

Tytułem wyjaśnienia: pierwsza struktura bankowości spółdzielczej to stowarzyszenie sześciu banków zrzeszających i regionalnych: BUG S.A., GBP-Z S.A., LBR S.A., MBR S.A., RBR S.A., W-MBR S.A.⁶ Bankiem przyłączającym i liderem całej grupy ze

¹ Współautorzy: G. Woźniak, W. Jurek, R. Mikołajczyk, H. Nowochońska, M. Golec, M. Mielnik, M. Zalewska.

² Część materiałów wymaga znajomości podstaw bankowości.

³ *Ustawa o restrukturyzacji banków spółdzielczych i Banku Gospodarki Żywnościowej oraz zmianie niektórych ustaw z dnia 24 czerwca 1994 roku*, DzU 1994, nr 80, poz. 369.

⁴ Oscyluje na poziomie ok. 5% udziału w rynku.

⁵ Obecnie na rynku polskim istnieje 11 banków regionalnych/zrzeszających, które zrzeszają na koniec 1999 r. 781 banków spółdzielczych.

⁶ BUG S.A. — Bank Unii Gospodarczej S.A., GBP-Z S.A. — Gospodarczy Bank Południowo-Zachodni S.A., LBR S.A. — Lubelski Bank Regionalny S.A., MBR S.A. — Małopolski Bank Regionalny S.A., RBR S.A. — Rzeszowski Bank Regionalny

względu na potencjał kapitałowy i ekonomiczny będzie GBP-Z S.A. we Wrocławiu. Majątek pozostałych banków wniesiony zostanie aportem w zamian za akcje. W zarządzie nowej instytucji znajdzie się po jednym przedstawicielu z każdego banku regionalnego/zrzeszającego, a w radzie nadzorczej będzie zasiadało 15 osób — po jednym reprezentancie z każdego zrzeszenia, a pozostałe zależnie do wniesionego kapitału. Takie działania przewidziano z uwagi na ograniczenie kosztów nowej spółki.

Wstępnie można założyć (istnieją przesłanki, że banki spółdzielcze zmieniają przynależność do zrzeszeń po wejściu w życie nowej ustawy⁷), że połączone banki zrzeszające i regionalne będą miały łącznie 96 placówek operacyjnych i obsługiwać będą 473 banki spółdzielcze, które posiadają 1592 placówki. G-6 może więc stanowić silną grupę bankową w Polsce.

G-2 zaś to bank, który ma powstać w oparciu o GBW S.A. i BBR S.A.⁸ Grupa ta stanie się kolejnym zrzeszeniem konkurencyjnym na rynku usług bankowych.

Istnieje również inna opcja powstania struktury bankowej, a mianowicie opartej na BGŻ (z bieżących danych wynika, że tylko trzy banki regionalne⁹ zgłaszają wolę zrzeszenia się z BGŻ¹⁰, a są nimi: DBR S.A., MRBank S.A. i P-KBR S.A.¹¹). Wydaje się to jednak bardzo trudne do realizacji, ponieważ zaangażowanie banków spółdzielczych w prywatyzację BGŻ S.A., tzn. dysponowa-

nie co najmniej 51% kapitału i osiągnięcie 76% przewagi głosów na WZA tego banku, będzie kosztowało w ciągu najbliższych kilku lat każdy bank spółdzielczy średnio po 2 mln zł¹². Banki zaś muszą w tym samym czasie osiągnąć wymagane progi kapitałowe. Jeśli więc BGŻ nie umożliwi bankom spółdzielczym, by zarobiły na nim części z tych pieniędzy, to istnieje niewielkie prawdopodobieństwo, że banki spółdzielcze zaangażują się w strukturę zrzeszenia opartą na BGŻ. Oznacza to, że prywatyzacja tego banku z udziałem banków spółdzielczych przeciągnie się.

Biorąc do ręki książkę, pomyślmy więc o bankach spółdzielczych jako o instytucjach, które wkrótce mogą się stać istotnym uczestnikiem rynku bankowego, tak jak to się dzieje w niektórych krajach Europy¹³ i świata. Należy także zwrócić uwagę, że w niedalekiej przyszłości banki spółdzielcze prawdopodobnie będą jedynymi instytucjami bankowymi w całości o charakterze polskim.

Celem zarekomendowania Czytelnikom książki pod red. J. Szambelańczyka, należy zaznaczyć, że jest to kolejna pozycja¹⁴ o tematyce spółdzielczości bankowej powstała przy współpracy tego autora. Książki spotkały się z życzliwością i zainteresowaniem środowiska bankowości spółdzielczej.

Ekonomika banków spółdzielczych podzielona jest na dziewięć rozdziałów plus aneks.

- W dwu pierwszych rozdziałach autor porusza zagadnienia współczesne. Mówi o konieczności określenia nowej misji banków spółdzielczych, która wymaga spełnienia pewnych warunków, określonych w książce prof. Szambelańczyka i częściowo uwzględnionych w nowej ustawie.

S.A., W-MBR S.A. — Warmińsko-Mazurski Bank Regionalny S.A.

⁷ Z analizy zrzeszenia Warmińsko-Mazurskiego wynika, że prawdopodobnie kilka banków spółdzielczych opuści to zrzeszenie po wejściu w życie nowej ustawy.

⁸ GBW S.A. — Gospodarczy Bank Wielkopolski S.A., BBR S.A. — Bałtycki Bank Regionalny S.A.

⁹ Aczkolwiek należy wziąć pod uwagę, że pojedyncze banki spółdzielcze z innych zrzeszeń mogą przejść do BGŻ z uwagi na jego ustabilizowaną pozycję rynkową, wypracowane struktury i zasady organizacyjne.

¹⁰ BGŻ — Bank Gospodarki Żywnościowej.

¹¹ DBR S.A. — Dolnośląski Bank Regionalny S.A., MR Bank S.A. — Mazowiecki Bank Regionalny S.A., P-KBR S.A. — Pomorsko-Kujawski Bank Regionalny S.A.

¹² W. Potocki: *Konsolidacja sektora bankowości spółdzielczej*, „Bank i Rolnictwo” 2000 nr 7, s. 4.

¹³ Udział w rynku bankowym banków spółdzielczych we Francji, Austrii, Szwajcarii, Niemczech, Holandii wynosi ponad 25%.

¹⁴ *Zarządzanie bankiem spółdzielczym*, red. J. Szambelańczyk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Bankowej, Poznań 1997.

- Trzeci rozdział dotyczy kapitałów banków spółdzielczych i związanego z tym ściśle współczynnika wypłacalności. Podkreśla znaczenie podwyższenia wyposażenia banków w kapitał własny (stan kapitałowy banków spółdzielczych zawarto w tabeli 1.), co bezpośrednio wpłynie na sytuację tych banków.

Propozycja ustawy zakłada uzyskanie progów kapitałowych w wysokości:

- 300 000 euro do 31 grudnia 2000 r.,
- 500 000 euro do 31 grudnia 2005 r.,
- 1 000 000 euro do 31 grudnia 2007 r.

Tabela 1.

Fundusze własne banków spółdzielczych (stan na koniec 1999 r.)

Lp.	Przedziały funduszy własnych (tys. euro)	Liczba banków	Banki, które prawdopodobnie nie osiągną minimum do końca 2000 r.*
1.	poniżej 100	133	116
2.	100–200	145	133
3.	200–300	124	54
	1 + 2 + 3	402	305
4.	300–400	126	0
5.	400–500	63	0
6.	500–600	47	0
7.	600–700	43	0
8.	700–800	29	0
9.	800–900	20	0
10.	900–1000	9	0
11.	powyżej 1000	42	0
	Razem	781	305

* Z uwzględnieniem dat zakończenia planów naprawczych. Przyjęto założenie, że banki o funduszach własnych większych lub równych 250 tys. euro i mniejszych niż 300 tys. euro osiągną minimum do końca 2000 r.

Źródło: E. Śleszyńska-Harewicz: *Szanse i zagrożenia rozwoju bankowości spółdzielczej*, Konferencja — Forum Banków Spółdzielczych, 15.03.2000.

Trzeba dodać, że jest to bardzo szybkie tempo i jeśli będzie realizowane przy niezmiętej strategii banków spółdzielczych i kondycji polskiego rolnictwa, to tylko połowa z istniejących banków spółdzielczych przetrwa. Należy sądzić, że będą to banki

liczące się na rynku bankowym. Zastanawiające jest jedynie to, dlaczego rząd wymusza aż takie tempo i nie przewiduje ustępstw zgodnych z projektem poselskim.

Następne rozdziały dotyczą:

- elementów zarządzania bilansem banku,
- ryzyka bankowego i efektywności działalności banku,
- metodyki ustalania kosztów i cen wybranych usług bankowych,
- kosztowych elementów zatrudnienia i systemów motywacyjnych w banku,
- symulacji planów finansowych w zarządzaniu bankiem.

Książka zawiera wiele aspektów teoretycznych, ale przede wszystkim praktyczne. Materiały te stanowią więc cenne narzędzie badawcze niezbędne w analizie ekonomiczno-finansowej banku. Dlatego książkę tę można nazwać z powodzeniem podręcznikiem dla bankowców spółdzielców. Napisana jest przejrzysto, a pytania umieszczone po każdym rozdziale pomagają uporządkować informacje, których, zapewniam wszystkich Czytelników, jest wiele.

Podsumowując, książka *Ekonomia banków spółdzielczych* pod redakcją Jana Szambelańczyka stanowi bardzo ważną pozycję na rynku książek bankowych zarówno ze względu na zawartość teoretyczną, jak i wskazówki praktyczne pomocne w zarządzaniu bankiem spółdzielczym.

Aneta Nowakowska-Krystman

Jakość w banku w praktyce i teorii zarządzania, praca zbiorowa pod redakcją naukową Krzysztofa Opolskiego, CeDeWu, Warszawa 2000.

Szybki rozwój ilościowy polskiego systemu bankowego, a także rosnący stopień konkurencji międzybankowej w najważniejszych segmentach rynku, zwróciły uwagę zarówno praktyków, jak i teoretyków bankowości na rolę, jaką może odegrać jakość usług bankowych w procesie ekspansji poszczególnych banków. Względna bowiem łatwość, z jaką można naśladować innowacyjne produkty konkurentów, oraz coraz większa przejrzystość rynków finansowych

czynią z jakości usług oferowanych przez banki swoim klientom coraz ważniejszy czynnik determinujący ich przewagę konkurencyjną.

Stwierdzenia te brzmią nieco trywialnie, a zawarte w nich fakty są dzisiaj uznawane za dość oczywiste. Ich poziom ogólności jest natomiast zdecydowanie za wysoki, aby mogły one w tej postaci być przydatne dla budowania strategii i taktyki zarządzania bankiem. Od kilku lat pojawiają się na szczęście w polskiej literaturze pozycje, w których problematyka jakości w banku — zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i praktycznym — potraktowana jest w sposób wystarczająco głęboki i szczegółowy, by można było mówić o przydatności tych prac do faktycznego studiowania zagadnienia jakości w banku i wprowadzania do praktyki przedsięwzięć nakierowanych na uzyskanie odpowiednio wysokiego jej poziomu. Jedną z nich jest recenzowana tu właśnie książka, przygotowana przez zespół teoretyków i praktyków (często są to osoby łączące oba rodzaje aktywności) pracujących pod kierunkiem profesora Krzysztofa Opolskiego. Składające się na nią rozdziały pokazują bardzo wyraźnie wielowątkowy i złożony charakter problematyki jakości w banku. Należą bowiem do niej nie tylko znane powszechnie aspekty jakości samych usług świadczonych przez bank czy też portfela posiadanych przezeń aktywów, ale również organizacja instytucji i jej kultura korporacyjna. Ważnym dla praktyki zagadnieniem jest również sam proces wprowadzania dbałości o jakość do strategii zarządzania bankiem i do praktyki jego codziennych działań na każdym szczeblu zarządzania i w każdym obszarze jego działalności.

Kolejne części recenzowanej tu pracy są właśnie poświęcone tym aspektom. Pierwsza z nich, przygotowana przez Krzysztofa Opolskiego i Konrada Polkowskiego, ma charakter wprowadzenia do zagadnienia jakości w zarządzaniu bankiem. Autorzy pokazują ten problem na ogólnym tle problematyki jakości w ekonomii, wskazują podejścia do jej definiowania i pomiaru, umożliwiające zastosowanie ogólnej metodyki do konkretnych obszarów działalności gospodarczej.

Dwie następne części, Henryka Krajewskiego o normach ISO w banku detalicznym oraz Krzysztofa Waśniewskiego o metodzie target costing w analizie jakości w banku, dotyczą już zagadnień bezpośrednio związanych z problematyką zarządzania jakością w banku. Pierwszy z tych tekstów pokazuje w szczególności i praktyczny sposób znaczenie i rolę norm ISO zarówno w przygotowaniu procesu wprowadzenia zarządzania przez jakość w banku detalicznym, jak i sam ten proces. Drugi tekst pokazuje szczegółowo, wykorzystując przy tym liczne przykłady z praktyki, nowoczesne podejście do problematyki kosztów jakości w banku.

W czwartym rozdziale pracy Jerzy Świderski omawia wszechstronnie jakość w procesach finansowych w banku. Przedmiotem jego rozważań są zarówno tradycyjnie wiązane z hasłem „jakość” zagadnienia jakości aktywów banku, jak i jakość jego sprawozdań finansowych oraz generalne sposoby oceny kondycji gospodarczej banku.

Przedostatnia część książki, autorstwa Ewy i Krzysztofa Opolskich, dotyczy odrębnego zupełnie problemu, jakim jest marketing w zarządzaniu przez jakość. Autorzy rozpoczynają omówienie tej problematyki od przypomnienia początkowej odrębności tych „oddzielnie rozwijanych koncepcji zarządzania” (s. 154), a następnie pokazują, jak zintegrowanie obu tych koncepcji zwiększa skuteczność zarządzania przez jakość.

Ostatni rozdział *Jakości w banku...*, przygotowany przez Krzysztofa Opolskiego, dotyczy koncepcji Total Quality Management (czyli kompleksowego zarządzania przez jakość) w niezwykle ważnym obszarze zarządzania firmą, jakim jest zarządzanie zasobami ludzkimi.

Każdy z omówionych powyżej pokrótce rozdziałów zawiera sporo interesujących informacji na temat poruszanego zagadnienia; ich autorzy prezentują zarówno najważniejsze elementy dorobku literatury przedmiotu, jak i różnorakie doświadczenia praktyczne. Bez względu na szczegółowe zainteresowania wszystkie mogą być bardzo przydatne czytelnikom zajmującym się praktycznie zarządzaniem w bankowości.

ci i zainteresowanym wykorzystaniem zarządzania przez jakość. Nie to jest jednak — w moim przekonaniu — podstawowe kryterium, jakie winniśmy stosować przy formułowaniu oceny recenzowanej tu książki. Najważniejsze jest natomiast to, czy wyłania się z niej — wskutek interakcji poszczególnych tekstów składających się na jej całość — kompleksowy obraz problematyki zarządzania przez jakość.

Wiemy bowiem, jak wiele obszernych zagadnień składa się na sukces zarządzania przez jakość w banku. Bez wątpienia do podstawowych procesów z tym związanych należy marketing, projektowanie i realizacja poszczególnych usług bankowych oraz analiza i ewentualne doskonalenie procesów realizacji tych usług. Niezbędne zaś z kolei dla właściwego ukształtowania i przebiegu tych procesów są również — z interesującego nas punktu widzenia — struktura przepływu informacji oraz podejmowania decyzji wewnątrz banku, generalna kultura korporacyjna instytucji prowadząca do powstania u wszystkich pracowników poczucia odpowiedzialności za jakość wynikającego z powszechnie przez nich akceptowanego systemu wartości, i widoczne zaangażowanie wszystkich szczebli kierowniczych, od najwyższego poczynając, w tworzenie polityki jakości i bardzo konsekwentne jej wdrażanie.

Jeśli spojrzeć na zawartość omawianej tu pracy pod takim kątem, wyraźnie widać, iż większość wymienionych wcześniej elementów zarządzania przez jakość znajduje swoje odbicie w poszczególnych jej rozdziałach. Bardzo ważne jest przy tym odpowiednio zróżnicowane podejście stosowane przez poszczególnych autorów w ich wywodach. W niektórych aspektach, szczególnie związanych z praktyką zarządzania dużymi instytucjami, prezentacja jest niezwykle szczegółowa i zogniskowana raczej wokół przykładów niż czysto teoretycznych konstrukcji logicznych. Widać to znakomicie w rozdziałach poświęconych wykorzystaniu norm ISO w projektowaniu i wdrażaniu

strategii zarządzania przez jakość w banku oraz w kształtowaniu pożądaných relacji między jakością a kosztami. W innych miejscach, wymagających szerszej perspektywy, metodyka prezentacji i język tekstu są diametralnie inne. Dobrym przykładem takiego podejścia może być rozdział poświęcony wzajemnym uwarunkowaniom i relacjom marketingu i jakości jako czynników determinujących całokształt procesów zarządzania w instytucji usługowej.

Oceniając więc książkę zarówno przez jakość poszczególnych jej elementów, jak i całościowe ujęcie poruszanej w niej złożonej problematyki, można stwierdzić, iż jest ona produktem wartościowym i pożytecznym. Gdyby natomiast sugerować możliwe kierunki jej doskonalenia, to — z mojego punktu widzenia — warto byłoby dążyć w tak zamierzonej i skonstruowanej pracy do integracji problematyki związanej z dwoma wątkami. Po pierwsze, cenne byłoby przedstawienie wprowadzania zarządzania przez jakość w konkretnym banku metodą pełnego *case study*, a więc wykraczającą znacznie poza przykłady cząstkowe, wykorzystywane przez autorów już obecnie. Zdaję sobie sprawę, jak trudne jest w praktyce zrealizowanie takiego postulatu, szczególnie ze względu na bardzo ograniczoną dostępność wielu potrzebnych dla takiego studium informacji. Drugim interesującym uzupełnieniem mogłoby być pokazanie roli jakości w zmianach względnej pozycji konkurencyjnej indywidualnych banków — tu można by zastosować zarówno metodę indywidualnego studium przypadku, jak i badania quasi-statystycznego większej zbiorowości. Mam nadzieję, iż środowisko autorów skupione wokół profesora Opolskiego będzie mogło zrealizować, choćby częściowo, powyższe postulaty bądź to w następnym wydaniu recenzowanej tu pracy, bądź w kolejnych pracach poświęconych problematyce zarządzania przez jakość w bankowości.

Ryszard Kokoszczyński